

Jak se žije s povodněmi

Když vás často navštěvuje velká voda, můžete se buď odstěhovat, nebo přizpůsobit

Robert Stojanov,
Barbora Duží,
David Procházka

Povodně mají odpradáвна svoje místo v přírodě, ale moderní společnosti by se jim nejraději vyhnuly. Navzdory tomu však mnohdy přispívají ke své větší zranitelnosti. V záplavových zónách blízko koryt řek stavějí lidé domy, dopravní a jinou infrastrukturu i průmyslové objekty. Toto téma se u nás medializovalo v důsledku série mohutných povodní (zejména na Moravě v roce 1997 a v Čechách v letech 2002 a 2013) i dalších povodní menšího či lokálního rozsahu. Přesto víme stále málo o tom, jaké konkrétní dopady mají povodně na ohrožené domácnosti a jak se s nimi lidé vyrovnávají.

Náš tým provedl výzkum, který se zaměřil na domácnosti ve 22 obcích především v povodí řeky Bečvy (viz mapa). Oblast je často postižována povodněmi,

jež zde vznikají následkem přívalových nebo dlouhotrvajících srážek. Chtěli jsme vědět, kdy v období 1997–2012 zasáhly povodně zkoumané domácnosti, jaké jim způsobily škody, jak se s nimi obyvatelé vyrovnali a jak se adaptovali na další povodně. Zajímalo nás také, zda místní lidé vnímají zvýšený výskyt povodní a zda roste jejich intenzita.

Představíme vám dva rozdílné příběhy ze stejné obce. Kvůli zachování anonymity neuvádíme jména dotyčných ani obec, kde žijí.

PŘESTĚHOVÁNÍ NENÍ MOŽNÉ

Dům se nachází u soutoku dvou malých potoků. Přitékají z nedalekých lesů a vypadají moc hezky, žádné nebezpečí bychom od nich nečekali. Ale

v posledních letech se téměř každé jaro či léto voda vylije z břehů a zatopí celý dům, v lepším případě jen jeho část se zahradou. Manželé-důchodci už pro jistotu žijí ve druhém podlaží, kde mají většinu vybavení. V prvním podlaží nechali jen botník, stůl a židle, které mohou při povodni rychle odnést nahoru.

„*Rádi bychom se přestěhovali,*“ říká paní domu. „*Ale dům je neprodejný a žádná pojišťovna ho nepojistí. Musíme zde zůstat. Nic jiného nám nezbyvá.*“ Situace těchto lidí není lehká. Dům je skutečně neprodejný a nepojistitelný. Navíc jsou jeho majitelé v důchodu, takže nemají dostatečné příjmy na financování oprav a nezískají ani bankovní půjčku na nákup domu či bytu ve městě.

Manželům tak nezbyvá jiná možnost než zůstat a „žít s povodněmi“ – přestože v době, kdy byl dům postaven, toto nebezpečí neexistovalo. Lze se domnívat, že současný stav spoluovlivňuje rychlejší odtok vody z místních lesů, úpravy toku obou potoků a „extremizace“ srážek. Dcera majitelů se nicméně poučila a postavila si s manželem dům na nejvyšším kopci v obci. Sem se její rodiče chodí schovávat před velkou vodou.

PŘÍBĚH S DOBRÝM KONCEM

V roce 1997 byl jejich dům u potoka tak poničen dosud největší českou povodní, že musel být zbořen. Dvě rodiny [rodiče a dcera s manželem] ztratily střechu nad hlavou a musely se spolehnout na pomoc obecního úřadu, který jim nabídl sociální bydlení v malých prostorech na omezenou dobu. Během tří let si zčásti za peníze z pojištění, z úspor a půjčky i za pomoci přátel postavili nový dům. Ten stojí bezpečně v kopci bez povodňového rizika. Pozemek v okolí je terasovitě upravený a zpevněný proti půdní erozi z blízkého pole. Dům má navíc zvýšené podlaží, takže je chráněn i proti zatopení způsobenému extrémními srážkami.

Tento případ je ukázkou úspěšné spolupráce vedení obce s místními obyvateli, kde spokojeny mohou být všechny strany. Obec nepřišla o své občany (a tím ani o dotace), lidé nepřišli o přátele a rodinné zázemí. Příjemná atmosféra, spokojenost a dobrý pocit z celkového výsledku byly uvnitř domu cítit i během našeho rozhovoru s jeho obyvateli.

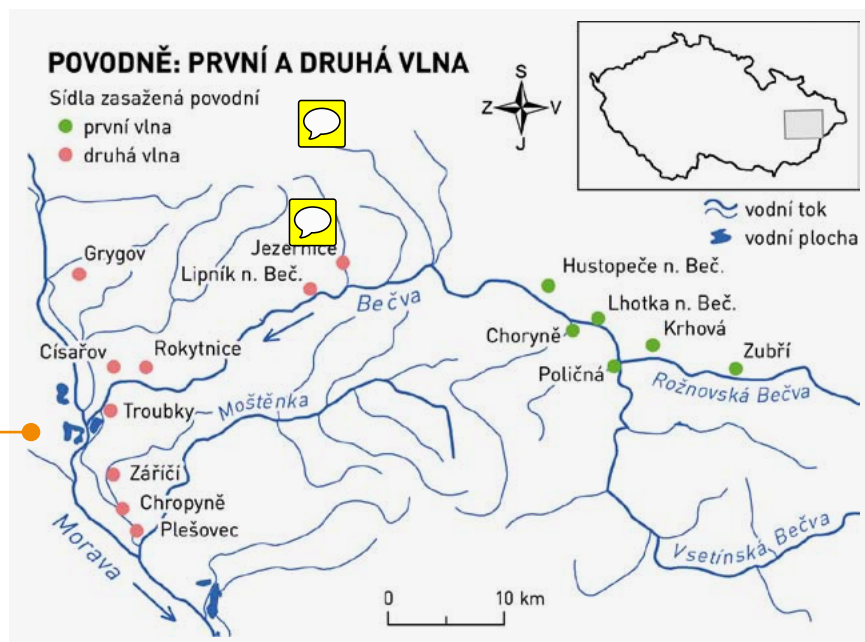
ŘEŠENÍ DO BUDOUČNA

Náš výzkum mezi domácnostmi v povodí Bečvy ukazuje zvyšující se intenzitu a četnost výskytu povodní. Zatímco mezi lety 1997 a 2004 zaznamenali místní občané dvě významné povodně, v období 2005–2012 to byly už čtyři. Řada respondentů rovněž potvrdila „extremizaci“ počasí, tedy trend častého střídání extrémních dešťů a sucha. Kromě nebezpečí povodní z Bečvy zažívá mnoho lidí v podhůří Beskyd potíže také s bleskovými povodněmi z jejich přítoků – malých toků bystřinného charakteru.

Jak jsme dále zjistili, adaptační strategie společnosti směřuje spíše k přizpůsobení se povodním a k ochraně před nimi. Strategie odchodu z říčních niv se ve větším měřítku neprosadila ani ve vysoce rizikových zónách. Na rozdíl od regionální úrovně státní správy a samosprávy jsme neprokázali výrazné zlepšení adaptace u domácností. Ty mají spíše tendenci opravit škody než realizovat nákladná adaptační opatření.

Mediálně známé jsou velké záplavy z Asie a odjinud, doprovázené častou migrací obyvatel jako negativním důsledkem. Náš výzkum doložil, že existují i pozitivní dopady takové migrace, přestože v povodí Bečvy jde jen o několik případů. Vzrůstající výskyt povodní se však ukazuje jako poměrně závažný problém pro obyvatele, kteří odejít nemohou, ačkoliv by si to přáli.

Tady vidíme prostor pro pomoc lidem, kteří žijí v tomto začarovaném kruhu a nedostali se do něho vlastní vinou. Dosud neexistuje ani žádná podpůrná (například dotační) politika, která by tyto domácnosti podpořila. Jako významná se do budoucna jeví potřeba komplexnějšího řešení adaptace na střídání extrémních projevů počasí a na jejich dopady – ať už jde o povodně, či sucha. To vyžaduje vzájemnou komunikaci a komplexní přístup. Přínosná by byla také osvěta veřejnosti na úrovni domácností i regionů. ●

xx